

Tarjonta kohtasi viimein kysynnän: kotimaiset e-kurssikirjat nosteessa

1.3.2016 Tekijä [Jyväskylän yliopiston kirjasto](#)

Vielä vuosi sitten kirjastoomme hankituissa kotimaisissa e-kirjoissa ei ollut kovin paljon hehkutettavaa: niiden laina-ajat olivat lyhyitä ja lukeminen oli rajoitettu yhteen tai muutamaaan käyttäjään kerrallaan. Yksittäisiä teoksia ei taas ollut mielekästä ostaa kymmenittäin, koska hinta vastasi painettua kirjaa eikä e-kirjoissa ollut varausmahdollisuutta.

Viime syyskuussa tilanne muuttui, kun neljä kotimaista kustantajaa alkoi myydä e-kirjoja korkeakoulukirjastoille uusien e-kirjojen kautta. Tämä näkyy suoraan myös käytössä: Ellibsin alustalla toimivien kotimaisten e-kirjojen lainamäärät ovat kasvaneet huomattavasti.

Kirjastomme eniten luettu kotimainen e-kirja on *Ihmisen psykologinen kehitys*, jolle on kertynyt viidessä kuukaudessa 683 lainakertaa. Useita satoja lukijoita on kerännyt myös *Erityispedagogiikan perusteet* (560 lukukertaa) ja *Kasvatustieteologia* (392). Yhteensä kymmentä luetuinta e-kirjaa on käytetty 2784 kertaa. Kun tilannetta verrataan vuoden takaiseen, luetuimpien teosten lainakerrat ovat lähes viisinkertaistuneet.

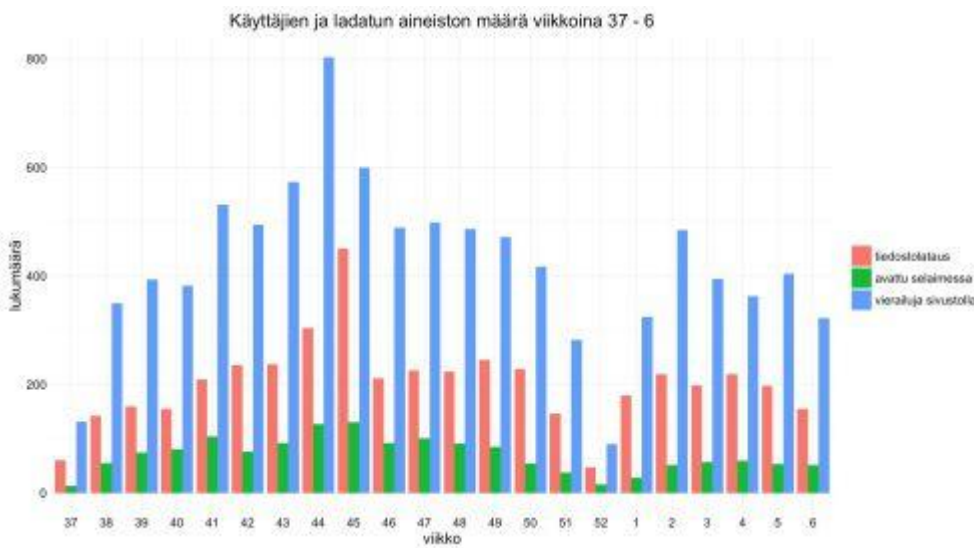
Teos	Lainakerrat
Ihmisen psykologinen kehitys. PS-kustannus	683
Erityispedagogiikan perusteet. PS-kustannus	560
Kasvatustieteologia. PS-kustannus	392
Apina pulpetissa. Gaudeamus	246
Kenen kasvatusta? Vastapaino	206
Tavallisen erityinen lapsi. PS-kustannus	168
Haastattelun analyysi. Vastapaino	156
Kurssi kohti diskurssia. Vastapaino	146
Meitä on moneksi. PS-kustannus	118
Suomalainen vieraskirja. PS-kustannus	109
YHTEENSÄ	2784

TAULUKKO 1. Ellibsin luetuimmat e-kirjat (syyskuu2015 – tammikuu 2016).

Teos	Lainakerrat
Kenen kasvatus? Vastapaino	138
Kurssi kohti diskursssia. Vastapaino	97
Suomalainen vieraskirja. PS-kustannus	71
Klassinen sosiologia ja moderni maailma. Docendo	61
Henkilöstöjohtaminen. Edita	55
Ihmistieteet ja filosofia. Gaudeamus	51
Haastattelun analyysi. Vastapaino	37
Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Vastapaino	35
Moderni kognitiotiede. Gaudeamus	29
Tutkijan arkipäivän etiikka. Vastapaino	29
YHTEENSÄ	603

TAULUKKO 2. Ellibsin luetuimmat e-kirjat (syyskuu 2014 – tammikuu 2015).

Näky on komea, kun katsotaan alla oleviin kuvioihin koottuja aineisto- ja käyttäjämääriä.

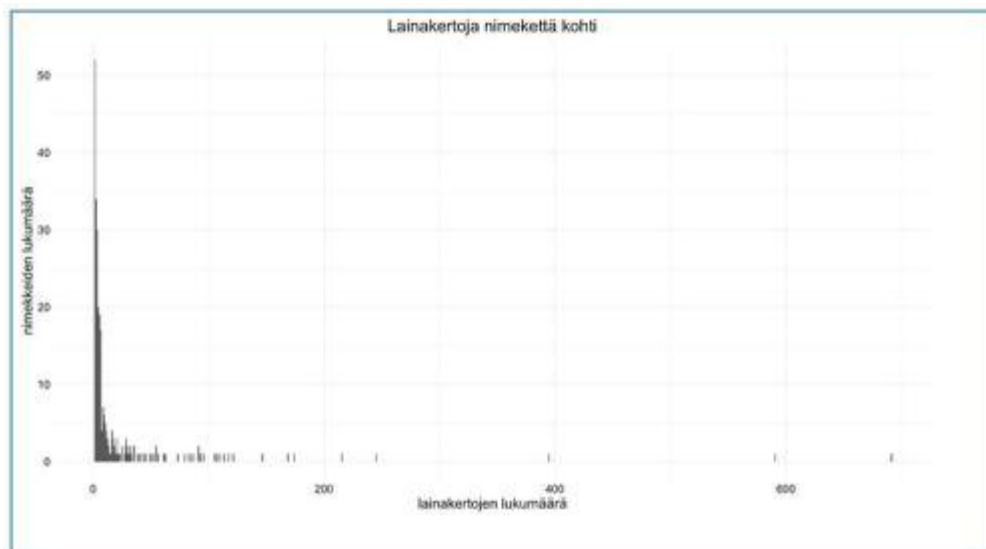
KUVIO 1. Käyttäjien ja ladatun aineiston määrä (viikot 37-6).

KUVIO 2. Käyttäjien ja lainojen kokonaismäärä (alk. syyskuu 2015).

Aidosti käytettävissä missä ja milloin vain

Ellibsin e-kirjojen käytön lisääntymistä selittää todennäköisesti se, että lainatuimmat teokset ovat kurssikirjoja. Suurin käyttö rajoittuu ylipäättään käytännössä pelkästään pieneen osaan kokoelmasta eli suosituimpiin kurssikirjoihin (ks. kuvio 3).

KUVIO 3. Lainakerrat nimekettä kohti.

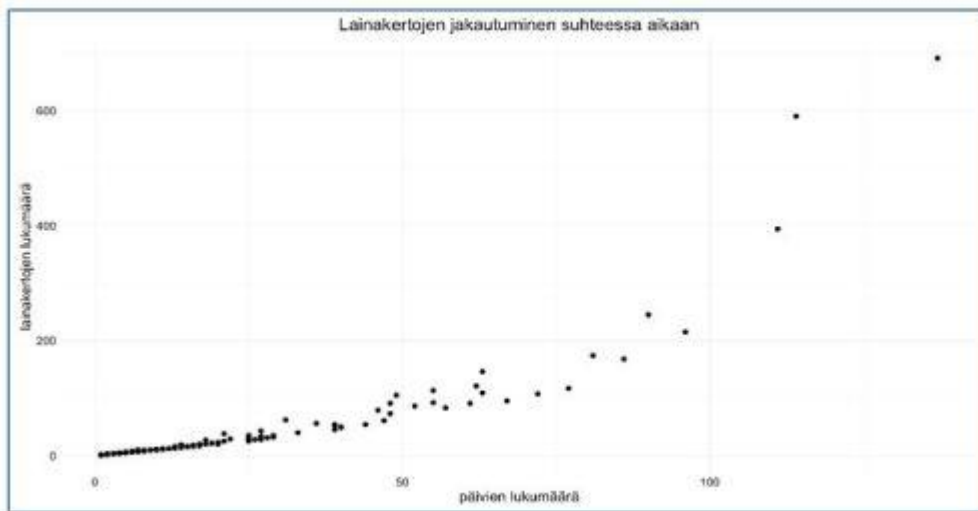
Syyskuun 2015 jälkeen lainatuimpien kirjojen listalla olevat teokset ovat kuitenkin kaikki sellaisia, että niistä olisi saatavilla myös painetut versiot ja niidenkään määrät eivät ole pieniä: esimerkiksi *Ihmisen psykologinen kehitys* -teosta on kurssikirjastossamme painettuna yhteensä 156 kappaletta. Silti e-kirja kiinnostaa. Miksi?

Kirjastomme tukee e-kirjojen käyttöä lainaamalla iPadeja yliopiston henkilökunnan ja opiskelijoiden käyttöön ja varmasti myös pitkäjänteinen koulutus-, markkinointi ja tiedotustyö on vihdoin tuottanut tulosta. Suurin syy Ellibsin e-kurssikirjojen suosioon voi kuitenkin olla se, että niiden käyttö on helppoa ja vaivatonta.

E-kirja edistää opiskelijoiden samanarvoisuutta

Viime syksynä ostetuista teoksista suurin osa on hankittu lainakertaperiaatteella, joka on asiakkaalle hyvin yksinkertaista: kun lainakertoja on jäljellä, hän pääsee heti lukemaan haluamaansa e-kirjaa. Ei varausten tekemistä ja odottelua, vaan e-kirja on aidosti käytettävissä missä ja milloin vain. Tätä ajatusta tukee sekin, että niitä Ellibsin kirjoja, joissa yhtäaikaisten käyttäjien määrä on rajoitettu, suurinta osaa on käytetty vain kerran-pari.

Lainatuimpien teosten kysyntä näyttää pysyneen suhteellisen tasaisena, kun tarkastellaan lainakertojen määrää suhteessa päivien lukumäärään, jolloin kirja on lähtenyt lainaksi.

KUVIO 4. Lainakertojen jakautuminen suhteessa aikaan.

Viime syksynä tarjolle tulleet kotimaiset e-kurssikirjat ovat osa määräaikaista pilottihanketta, mutta sekä kirjastot, kustantajat että hanketta vetänyt FinElib ovat ilmaisseet halunsa jatkaa e-kirjojen tuotantoa uudella mallilla. Hankkeen aikana on käyty vilkasta keskustelua ja pohdittu, miten hyvin toiminutta perusajatusta voisi kehittää edelleen. Toivotaan, että aihe ottaa lisää tuulta purjeisiin ja Editan, Gaudeamuksen, PS-kustannuksen ja Vastapainon lisäksi yhä useampi muukin kotimainen kustantaja innostuu julkaisemaan tuotantaan kurssikirjakäyttöön sopivina e-versioina, koska niille selvästi on kysyntää.

Yhä useampi opettaja tiedustelee jo kurssikirjallisuutta valitessaan e-kirjojen saatavuutta ja joskus jo valittu kirja voi vaihtua toiseen sen vuoksi, ettei se ole ostettavissa e-versiona.

Korkeakoulukirjastojen konsortion FinElibin käynnissä oleva kysely vahvistaa kiinnostuksen e-aineistoja kohtaan lisääntyneen. Kysely osoittaa, että opetuksessa käytettyjen kirjojen valintaan vaikuttaa se, onko kirja saatavana e-kirjana:

”Kyllä vaikuttaa. Opiskelijat ovat samantarvoisessa asemassa kun kaikilla on mahdollisuus lukea kirja ja kaikilla vielä sama versio kirjasta”

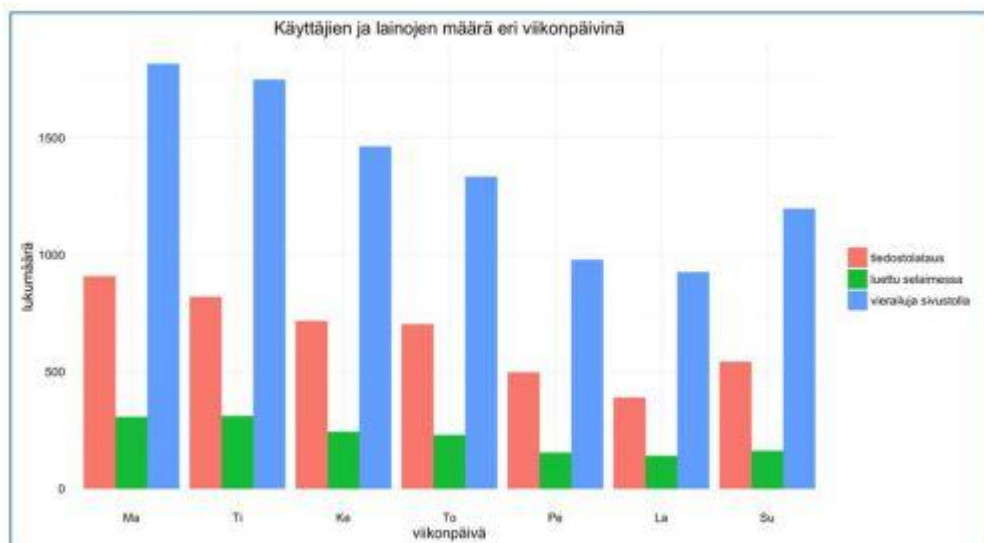
”E-kirjat ovat etusijalla kurssikirjallisuutta mietittäessä, kahdesta yhtä vahvasta vaihtoehdosta valitsemme aina sen, joka on saatavilla e-kirjana.”

”Se on miltei edellytys. Teen materiaalia mieluummin sitten itse, jos verkkoon soveltuvaa valmista materiaalia ei ole tarjolla.”

Ellibs-palvelu on otettu Jyväskylän yliopiston kirjastossa käyttöön vuonna 2005. E-kirjat olivat pitkään hankittavissa lisenssillä, jossa yhtä hankittua teosta pystyi lukemaan vain yksi käyttäjä kerrallaan. Syyskuussa 2015 alkaneen pilottihankkeen myötä ostettavaksi tuli lainakertoja ja usean yhtäaikaisen käyttäjän lisenssiin perustuvia teoksia. Ostaja saa itse päättää, hankkiiko 25–400 lainakertaa vai oikeudet yhdelle, kolmelle vai viidellekymmenelle yhtäaikaiselle käyttäjälle. Ellibs-kokoelmaamme kuuluu 350 teosta, joista uudennlaisella lisenssillä toimii 102 nimekettä.

Tenttikirjojen lukeminen hiipuu viikonlopuksi. Perinteisten kirjastokokoelmien tapaan myös Ellibsin e-kirjojen käyttö noudattaa säännönmukaista viikkosykliä; viikon alkupuoli on vilkkaampi ja käyttö hiljenee perjantaita kohdin vilkastuen taas sunnuntaina.

Käyttötilastoissa erottuu kaksi päivää, jolloin tiedostolatauksia on tehty poikkeuksellisen paljon. Kerralla lainassa olevien aineistojen määrää ei ole toistaiseksi rajoitettu, joten halutessaan käyttäjä on voinut ladata palvelusta kymmeniä teoksia kerrallaan.

KUVIO 5. Käyttäjien ja lainojen määrä eri viikonpäivinä.

Lainatuin aineisto kuuluu Ellibsin aihepiiriluokittelussa *Kasvatus, opetus* -kategoriaan. Varsinkin syksyllä vilkkaimpaan tenttiaikaan lainauksia on tullut kategorian kirjoihin paljon. Tämä ei ole yllättävää, sillä aihealueen kirjoja on kokoelmassa enemmän suhteessa muihin ja myös paperikirjoina aihepiiriin kuuluvan aineiston käyttö on vilkasta.

Kasvatustieteen lisäksi myös naiset jyräävät. Käyttäjätilastojen perusteella enemmistö lainaajista on naisia. Mikään ei estä käyttäjätunnusta luotaessa käyttäjää antamaan todellisuudesta poikkeavaa tietoa, mutta vaikuttaa kuitenkin siltä, että valtaosa käyttäjistä on vastannut kysymykseen totuudenmukaisesti. Lainatuimmat aineistot ovat myös niiltä aloilta, joiden opiskelijoista Jyväskylän yliopistossa enemmistö on naisia.

Matti Lassila & Tytti Leppänen